

ÄIDINKIELI I, TEKSTITAIDON KOE 12.9.2014 HYVÄN VASTAUKSEN PIIRTEITÄ

Alla oleva vastausten piirteiden, sisältöjen ja pisteitysten luonnehdinta ei sido ylioppilastutkintolautakunnan arvostelua. Lopullisessa arvostelussa käytettävistä kriteereistä päättää tutkintoaineen sensorikunta.

Tekstitaidon kokeen vastausten luonnehdinta koskee vain hyvän vastauksen sisältöjä. Muut arvioitavat piirteet on kuvattu kriteeritaulukossa, joka on ylioppilastutkintolautakunnan antamissa äidinkielen koetta koskevissa määräyksissä.

www.ylioppilastutkinto.fi/images/sivuston_tiedostot/Ohjeet/Koekohtaiset/fi_maaraykset_aidinkieli.pdf

Tehtävä 1

Katkelmassa kuvataan kohtaaminen, jossa neljä nuorta miestä valmistautuu juhlimaan Tukholman yöelämässä. Koko katkelma on ulkopuolisen kertojan kuvausta henkilöiden elämäntavoista ja arvoista.

Katkelman kuvaus on yksityiskohtaista ja keskittyy sekä henkilöiden ulkonäköön että heidän ajatuksiinsa ja arvomaailmaansa. Heitä kuvaillaan esimerkiksi näin: *He olivat kovan luokan kundeja. Komeita. Aina yhtä tyylikkäitä.* Päähenkilöiden elämäntavoista voi päätellä, että

- heillä on tapana juhlaa rajusti alkoholia ja huumeita käyttäen,
- he ajattelevat usein naisia, rahaa ja ulkonäköä,
- he ovat merkkietoisia kerskailijoita,
- heidän elämäntapansa edellyttää rahaa.

Hyvässä vastauksessa ei pysyttävädytä elämäntapojen esittelyn tasolla, vaan siinä pohditaan myös arvoja. Ne ilmenevät tekstissä sekä eksplisiittisesti että implisiittisesti: Kertoja nostaa esiin henkilöiden arvomaailmaa selostamalla suoraan heidän näkemyksiään ja tavoitteitaan. Arvot paljastuvat myös siinä, mitä henkilöt tekevät, missä he liikkuvat (miljö) ja miten puhuvat ja käyttäytyvät, keitä he ihailevat ja keitä halveksivat (*bossut, kommarit, keskiluokka, mutiaiset*).

Katkelman perusteella on mahdollista tehdä myös laajoja yhteiskunnallisia päätelmiä. Perustellusti voi sanoa esimerkiksi, että

- henkilöt ovat itsekeskeisiä materialisteja,
- hedonistisesti elämään suhtautuvia,
- poliittisesti oikealle suuntautuvia,
- kilpailuhenkisiä kerskailijoita (snobeja).

Kertojan asenne kuvattaviensa elämäntapaan ja arvoihin on osin ironinen, osin myötäelävä. Koko katkelma voidaan lukea myös elämäntavan ja arvomaailman kritiikkinä.

1–2 pistettä: Tehdään yksittäisiä konkreettisia tekstihavaintoja pääasiassa elämäntavoista.

3–4 pistettä: Havaitaan tekstin yksityiskohtien ja arvojen välinen yhteys.

5–6 pistettä: Tehdään kokoavia päätelmiä henkilöiden arvomaailmasta ja pohditaan tekstin yhteiskunnallisia ulottuvuuksia.

Pistemäärää ei vähennä, jos vastauksessa ei tunneta tekstissä mainittuja tuotemerkkejä tai englanninkielisiä ilmauksia.

Tehtävä 2

Katkelman tyyli syntyy kielestä ja kerrontaratkaisuksista. Hyvässä vastauksessa tehdään havaintoja näistä molemmista.

Tyyliin vaikuttavia kielen piirteitä ovat:

- puhekieli (mm. slangia, henkilöhahmojen alakulttuuriin kuuluvia ilmauksia),
- lainasanat (mm. anglismeja, merkkien nimiä),
- lauserakenteet (mm. lyhyiden ja pitkien lauseiden vaihtelua, predikaattittomia lauseita),
- runsas erisnimien käyttö, ns. namedropping.

Tyyliin vaikuttavia kerronnan keinoja:

- miljöötä, henkilöitä ja toimintaa kuvataan dekkarigenren mukaisesti (varakkuudesta kertova asunto, suurkaupunki, ilta, kielletyt aineet),
- kerronnan rytmi syntyy kertojan puheen ja dialogien vuorottelusta sekä tekstin lauserakenteiden vaihtelusta,
- koko kohtauksen intensiteetti perustuu tyylittelyyn, jossa jäljitellään elokuvamaista replikointia (sekä kertojan että henkilöhahmojen puhe muistuttaa dekkareiden ”kovaksikeitettyä” tyyliä).

Havainnoista muodostuu kokonaisuus, jossa tyyliä luonnehditaan sävyn, tavoitteiden ja vaikuttavuuden kannalta.

1–2 pistettä: Tehdään yksittäisiä konkreettisia havaintoja katkelman tyylipiirteistä.

3–4 pistettä: Kielen erittelyn lisäksi tehdään havaintoja kertojasta ja kerronnan keinoista.

5–6 pistettä: Tyyliä luonnehditaan kokonaisvaltaisesti nostamalla esiin esim. dekkarigenre ja elokuvamaisuus.

Tehtävä 3

Markkinointitekstin tavoitteina on sekä luoda kuva vahvasta tuotemerkestä että lisätä myyntiä. Hyvässä vastauksessa havaitaan, että Rapalan vieheistä saadaan houkuttelevia kertomuksella, jossa kietoutuvat yhteen sankaritarinan ja sadun piirteet. Yrityksen perustajan elämäkerta etenee juonellisesti ja kronologisesti, klassisen draaman kaarta noudattaen.

Sankarin taustasta ei paljoa kerrota, vaan keskitytään hänen toimintaansa. Ihmeelliset käänteet seuraavat toisiaan (kalastajaksi ryhtyminen, oivallus korkkisesta vaapusta, amerikkalaiset kalastusvälineiden myyjät). Tarinan kliimaksina, huippukohtana, esitetään Life Magazinessa julkaistu artikkeli, joka polkaisi menestyksen käyntiin. Lopukkeessa tiivistetään Lauri

Rapalan saavutukset ja nimetään hänet maailman tunnetuimman viehimerkin isäksi. Sadun tapaan tarina saa onnellisen lopun.

Lauri Rapalalla on sankarin ominaisuudet: poikkeuksellinen älykkyys, sisukkuus ja nöyryys. Sadun tapaan taustalla häirii auttajia (Kalkkisten Osuuskauppa, amerikkalaiset liikekumppanit, Marilyn Monroe).

Maskuliinisella sankaritarinalla vedotaan kohderyhmään, kalastuksen harrastajiin. Se antaa tuotteesta luotettavan vaikutelman.

Rapala-tuotemerkin markkinoinnissa kertomuksen muoto vahvistaa menestymisen ideologiaa. Rapalan kansanmies-imago tekee tuotteesta helposti lähestyttävän ja vahvistaa uskoa siihen, että suomalainen voi menestyä kansainvälisessä yritysmaailmassa.

1–2 pistettä: Osataan lukea teksti tarinana.

3–4 pistettä: Luodaan yhteys kertomusmuodon yksityiskohtien ja tekstin tavoitteiden välille.

5–6 pistettä: Eritellään kertomusmuotoa ja tehdään päätelmiä sankaritarinan erityispiirteistä. Pohditaan, miksi kertomusmuoto vetoaa ihmisiin ja siksi toimii markkinoimisen keinona.

Tehtävä 4

Vastauksen voi rakentaa tekstilajeittain tai piirteitä vertailemalla. Aineiston tekstejä ja niiden konventioita eritellään joistakin seuraavista näkökulmista: tavoitteet, sisältö, kieli ja ulkoasu.

Tavoitteet: Tietokirja pyrkii antamaan uutta tietoa kriittisestä näkökulmasta. Esittelyteksti sekä tiedottaa että hakee yleisöä tapahtumalle. Kotisivu markkinoi Turkia monipuolisena lomakohteena.

Sisältö: Tietokirjan katkelmassa keskitytään antamaan vakuuttavia faktoja Turkin ihmisoikeustilanteesta. Osaa faktoista perustellaan omin kokemuksiin, osaa lähdeviittein. Asiantuntemusta vahvistetaan erilaisten organisaatioiden nimillä, kansainvälisillä sopimuksilla ja tilastotiedolla. Esittelytekstissä tanssitapahtumaa kuvataan minämuodossa ja lukijaa mukaan kutsuen. Tyyli on eläytyvä. Kotisivulla lukijaa puhutellaan tekstissä suoraan ("Mikä Turkissa kiehtoo Sinua?") ja kuvissa epäsuoraan. Kunkin tekstin sisältöaineokset on valittu kohdeyleisön mukaan.

Kieli: Tietokirjakatkelman kieli on neutraalia asiatyyliä, mutta subjektiivinen ja objektiivinen näkökulma sekoittuvat. Suostuttelevasta sävystä ja voimakkaista sananvalinnoista syntyy mielipidetekstin vaikutelma. Esittelytekstin kieli on kuvailevaa ja kertovaa, ja siinä kiinnitetään huomiota vierassanoilla kuvattuihin pieniin yksityiskohtiin. Kotisivun kieli on dialogista, vuorovaikutteista, mikä näkyy runsaassa yksikön toisen persoonan käytössä.

Ulkoasu: Tietokirjan sivu on pelkkää sanallista tekstiä, jossa lähdeviitteet on merkitty erikseen alareunaan. Tanssitapahtuman esittelyteksti koostuu suuresta valokuvasta ja lyhyestä tekstistä. Kuvassa luodaan väreillä ja asemoinnilla vauhdin ja itämaisen mystiikan vaikutelmaa. Kotisivulla on runsaasti erilaisia elementtejä, kuten tekstejä, valokuvia, logoja ja linkkejä toisiin teksteihin.

1–2 pistettä: Erotellaan tekstilajeja toisistaan joidenkin yksittäisten piirteiden perusteella.

3–4 pistettä: Tekstilajeja eritellään usean piirteen avulla.

5–6 pistettä: Vastauksessa luodaan kokonaiskuva tekstilajeista ja niiden piirteistä.

Tehtävä 5

Aineiston teksteissä Turkista piirtyy moniulotteinen, jopa ristiriitainen kuva. Hyvä vastaus ei edellytä suoranaista vertailua, mutta ansiokkaassa vastauksessa tekstit osataan esittää suhteessa aineistosta muodostuvaan kokonaiskuvaan, esimerkiksi vanhan ja uuden tai virallisen ja epävirallisen Turkin väliseen jännitteeseen.

Tietokirjakatkelmassa Turkia katsellaan ulkoa, länsimaisesta näkökulmasta. Maa on väkivaltainen, mutta yrittää antaa itsestään kuvan modernina oikeusvaltiona. Tekstissä esitetty näkemys on kuitenkin se, että Turkin pyrkimykset modernisoitua ovat jääneet puolitiehen.

Esittelytekstissä Turkki esitetään myyttiseksi ja eksoottiseksi maaksi, jossa islamilainen perinne on vahvasti läsnä. Kuvan voimakkaat värit ja vauhdikas liike korostavat Turkin erilaisuutta.

Kotisivulla Turkia esitellään sanoin ja kuvin modernina matkailumaana, jossa länsimaiset turistit voivat viihdyttää itseään moninaisilla aktiviteeteilla, vähällä rahalla. Sivulla mainitaan maan historia mutta matkailukohteena, ”ulkoilmamuseona”. Maan sanotaan olevan turvallinen paikka ja sen asukkaiden olevan vieraanvaraisia. Sivun oikean laidan logot tuottavat kuvaa brändätystä turismiteollisuudesta.

1–2 pistettä: Tehdään yksittäisiä tekstihavaintoja, joiden ote on pääosin referoiva.

3–4 pistettä: Havaintoja ryhmitellään. Tunnistetaan tekstien välisiä yhteisiä ja erottavia piirteitä.

5–6 pistettä: Osataan lukea tekstien sisältämien Turkki-kuvien välisiä jännitteitä ja ristiriitaisuuksia.